

คม·สด·ลึก

ปีที่ 12 ฉบับที่ 4224 วันอังคารที่ 14 พฤษภาคม พ.ศ. 2556 หน้า 3

ถอดบทเรียนสู่เหมืองโพแทช

ชุมชนค่านเคมิคัลคอมเพล็กซ์

กระแสต่อต้านการก่อสร้างเหมืองแร่โพแทช
ใน จ.อุดรธานี มีมาอย่างต่อเนื่อง และยังไม่มิต่างที่
ว่าจะยุติได้ในเร็ววัน ชาวบ้านนอกพื้นที่ก็ดูเหมือน
จะไม่ให้ความสนใจเรื่องนี้มากนัก เนื่องจากอาจ
มองว่า เป็นสิ่งไกลตัว กระทั่ง “สุวิทย์ กุหลาบ
วงษ์” เลขาธิการ กป.อพช.อีสาน หัวหน้าต่อต้าน
การทำเหมืองแร่ในอีสาน ออกมาระบุว่า มีนายทุน
จากประเทศจีนรุกคืบที่จะทำโครงการเหมืองแร่
โพแทช ที่ จ.ขอนแก่น และมีการยื่นขออาชญา
บัตรพิเศษเพื่อสำรวจหาแหล่งแร่แล้ว รวมทั้งมีการ
สำรวจอีกหลายจังหวัดในภาคอีสานพื้นที่หลายแสน
ไร่ ซึ่งหากโครงการทั้งหมดเดินหน้าสำเร็จ แร่ที่มี
มูลค่าทางเศรษฐกิจมากมายมหาศาลจะแปรเปลี่ยน
ที่นาไปสู่การเป็น “เคมิคัล คอมเพล็กซ์” บนพื้นที่
ภาคอีสาน ทำให้ถูกกลุ่มต่อต้านเดินหน้าคัดค้าน
จนถึงที่สุด ด้วยเหตุที่เหมืองแร่โพแทชจะส่งผลกระทบ
ต่อสภาพแวดล้อม โดยเฉพาะอย่างยิ่งความ
เค็มจากเกลือโพแทชและการพังทลายของผิ
นดินเพราะการขุดเจาะ

“การต่อสู้กับโครงการเหมืองแร่โพแทช
จะไม่มียุติ เพราะยังมีบริษัทใหม่ๆ ที่
เข้ามาลงทุนแทน กลุ่มอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม
จ.อุดรธานี จะต้องต่อสู้ไปพร้อมกับการยก
ระดับไปสู่การสร้างความเข้มแข็งในชุมชน ชาว
บ้านต้องมองปัญหาให้เป็น มองให้ได้มากกว่า
ประเด็นปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชนของตนเอง
คือการรู้จักสิทธิชุมชน การรักษาและอนุรักษ์
พื้นที่ทำกิน รวมถึงการปกป้องทรัพยากร และ
วิถีชีวิตดั้งเดิมของชุมชน ตลอดจนการปกป้อง
สิทธิชุมชนของตนเอง จากการคุกคามของ
อุตสาหกรรมขนาดใหญ่อย่างการทำเหมืองแร่
โพแทช ให้ออกไปจากชุมชนให้ได้”

“สุวิทย์” สะท้อนให้เห็นกระบวนการต่อสู้
ที่มีมาอย่างยาวนานของชาวบ้านใน จ.อุดรธานี
ที่วันหนึ่งเกรงว่า การสืบคลานเข้ามาของ
อุตสาหกรรมขนาดใหญ่อย่างการทำเหมืองแร่
โพแทช จะส่งผลกระทบต่อชุมชนอย่างไร
จบสิ้น

การประชุมสมาชิกกลุ่มอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม
อุดรธานี ประจำปี 2556 เมื่อวันที่
1 พฤษภาคม 2556 แกนนำชาวบ้านพร้อมสมาชิก
กว่า 20 หมู่บ้าน 4 ตำบล คือ ต.ห้วยสามพาด
ต.นาม่วง อ.ประจักษ์ศิลปาคม ต.หนองไผ่ และ
ต.โนนสูง อ.เมือง กว่า 300 คน ที่เข้าร่วม
แลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน นับเป็นการต่อสู้
ท่ามกลางการพัฒนาประเทศที่ไม่รับฟังความคิด
เห็นของชุมชน จุดเริ่มต้นของชาวบ้านจึงเป็นการ
ต่อสู้ที่โดดเดี่ยว

13 ปีที่ชาวบ้านต้องตั้งจอบเสียม เรือกสวน
ไร่ นา แล้วหันมาอ่านเรื่องสิทธิชุมชน ทำความ
เข้าใจเกี่ยวกับกฎหมายเหมืองแร่ เรียนรู้สิ่งที่มีอยู่
ในชุมชน เพื่อใช้เป็นข้อห้ก้างต่อสู้กับการพัฒนา
ของหน่วยงานภาครัฐ ล้วนเป็นสิ่งที่ไม่คุ้นเคย แต่ที่
เต็มใจทำคือการรักษาไว้ซึ่งวิถีชีวิตและความเป็นอยู่
อย่างเรียบง่ายบนผืนดินอีสาน ที่บรรพบุรุษให้มา

การประชุมประจำปีของกลุ่มอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม
อุดรธานี ถือเป็นการทำความเข้าใจ ความ
เป็นไปและความเคลื่อนไหวทั้งของบริษัทที่เข้ามา
ลงทุน รวมถึงเสียงสะท้อนของการเข้าร่วมกัน
ทำงานเคลื่อนไหวปกป้องทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม
ในชุมชน เพื่อสร้างความเข้าใจในสถานการณ์การ
ต่อสู้กับโครงการเหมืองแร่โพแทชให้แก่ชาวบ้าน

ที่เป็นสมาชิกได้เข้าใจ และรับรู้ร่วมกัน ปัจจุบัน
โครงการอยู่ในขั้นตอนการพิจารณารายงานศึกษา
ผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อม หรืออีไอเอ ของ
สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและ
สิ่งแวดล้อม ทำให้ชาวบ้านยังติดตามสถานการณ์
อย่างใกล้ชิด นอกจากนี้ยังต้องรวมตัวเป็นเครือข่าย
กับชาวบ้านในพื้นที่อื่นๆ ที่อาจจะมีการเหมือง
แร่โพแทช

กระบวนการต่อสู้เรียกร้อง เคลื่อนไหวผลักดัน
เกิดจากการรวมตัวของประชาคม นักวิชาการ และ
กลุ่มชาวบ้านในชุมชน ที่พยายามผลักดันให้รัฐบาล

ทุกชุดได้ทบทวน ปรับปรุงการประเมินผลกระทบที่
เกิดขึ้นจากการทำโครงการเหมืองแร่โพแทช
นอกจากนี้ชาวบ้านได้ยื่นข้อเสนอให้รัฐบาล

(ต่อด้านหลัง)

เพิ่มกระบวนการประเมินผลกระทบด้านสุขภาพ ให้เข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของรายงานศึกษาผลกระทบ ด้านสิ่งแวดล้อม หรืออีไอเอด้วย

“ที่ผ่านมาต้องยอมรับว่ารัฐบาลไม่เคยรับฟังเสียงของประชาชนในพื้นที่ ไม่วางตัวเป็นกลาง มีการปกปิดข้อมูล หรือการเอื้อประโยชน์ให้แก่บริษัทที่เข้ามาลงทุน ส่วนบริษัทที่เข้ามาลงทุน หากมีการประชาสัมพันธ์โครงการก็จะมีการแจก

เงิน ให้ข้อมูลผิดแก่ชาวบ้าน ให้แต่ข้อมูลด้านดี คนคนเข้ามาทำประชาพิจารณ์ เหล่านี้ล้วนทำให้ชาวบ้านเกิดความขัดแย้ง ชาวบ้านไม่เชื่อถือ ไม่ไว้วางใจหน่วยงานรัฐที่แสดงออกชัดเจนถึงความไม่ใส่ใจปัญหาของชาวบ้านในชุมชน” ภาพวิถีทัศน์ประมวลภาพเหตุการณ์การเคลื่อนไหวตลอด 12 ปีที่ผ่านมา ทั้งการยื่นหนังสือต่อหน่วยงานรัฐ การร้องขอความช่วยเหลือไปยังคณะกรรมการสิทธิมนุษยชน การปิดถนนเรียกร้องให้หน่วยงานหันมาใส่ใจแก้ปัญหาอย่างจริงจัง ถือเป็นชุดประสบการณ์ที่ชาวบ้านได้ออกมาปกป้องสิทธิชุมชนร่วมกัน เป็น

ตำรานอกห้องเรียนที่ล้วนผ่านน้ำตา การต่อสู้เพื่อปกป้องผืนแผ่นดินเกิด ที่สำคัญประสบการณ์ 12 ปีนี้ นำไปสู่การเคลื่อนไหวรักษามุมชนอย่างเป็นรูปธรรมด้วย

“เราจะวางแนวทาง การจัดระบบภายในองค์กรชาวบ้าน เพื่อต่อสู้กับโครงการขนาดใหญ่ รวมถึงวิเคราะห์สถานการณ์ปัญหาในปัจจุบัน ที่ส่งผลต่อประชาชนในพื้นที่ ให้แก่นำได้ สะท้อนปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชน รวมทั้งวิเคราะห์สถานการณ์ปัญหาโดยรวม จากนั้นจะวางแผนการทำงานที่ขับเคลื่อนร่วมกันทั้งขบวน”

การต่อสู้มายาวนานส่งผลให้ประชาชนใน จ.อุดรธานี รวมถึงจังหวัดใกล้เคียง ใส่ใจและหันมาสนใจความขัดแย้งที่เกิดขึ้น มีแนวร่วมที่เป็นทั้งนักวิชาการ นักรุกกิจสีเขียว เครือข่ายภาคประชาชน จากทั่วประเทศ ที่เข้ามาศึกษาเรียนรู้ร่วมกัน ท้ายที่สุดคือการร่วมมือกันในระดับเครือข่ายที่ขยายวงมากขึ้น

การรุกคืบของกลุ่มทุนที่จะเปลี่ยนผืนนาอีสาน เป็นเหมืองแร่ จึงไม่ใช่สิ่งที่จะเกิดขึ้นได้ในชั่วข้ามวัน

● กวินทรา ใจชื่อ ●

จับตา 7 เหมือง โปแทชอีสาน

ยุทธวิธีโปแทช

แร่เกลือหินส่วนที่มีองค์ประกอบของธาตุโพแทสเซียม เรียกว่า เกลือโพแทช มีหลายชนิดคือ ดีลวิตท์ คาร์มิไลต์ คอนไมท์ และแอนปีไมท์ เกลือโพแทชเวียดนามประโมยมีใช้เป็นตัวกักตุนในการผลิตอุตสาหกรรมหลายอย่างเช่น ฝอยย้อม กระดาษ สีย้อมสีไฟร์ และโดยดียวเพราะอย่างอื่นขีปนุญเคมี เนื่องจากแร่ชนิดนี้มีธาตุโพแทสเซียมเป็นส่วนประกอบหลัก เกลือหินพบมากในภาคอีสาน บริเวณที่พบเป็นแอ่งกระทะแบ่งเป็น 2 แอ่งคือ

- 1. แอ่งสกลนคร** อยู่ทางตอนเหนือของที่ราบสูงโคราชครอบคลุมพื้นที่อุดรธานี หนองคาย สกลนคร และนครพนม คิดเป็นพื้นที่ 17,000 ตารางกิโลเมตร
- 2. แอ่งโคราช** อยู่ทางตอนใต้ของที่ราบสูงโคราชครอบคลุมพื้นที่ขอนแก่น มหาสารคาม กาฬสินธุ์ ร้อยเอ็ด ยโสธร อุบลราชธานี นครราชสีมา ชัยภูมิ สุรินทร์ บุรีรัมย์ พื้นที่ทั้งหมด 33,000 กิโลเมตร

3. ขอนแก่น
วันที่ 5 ก.ค. 2548 บริษัท กรุงเทพยธาอุตสาหกรรม จำกัด ได้ยื่นขออาชญาบัตรพิเศษสำรวจแร่โปแทช 10 แปลง เนื้อที่ 100,000 ไร่ ในท้องที่ ต.บ้านทูน ต.บ้านหว้า อ.เมือง และ ต.บ้านฝาง ต.บ้านเหล่า อ.บ้านฝาง จ.ขอนแก่น อยู่ระหว่างกระทรวงอุตสาหกรรมขอความร่วมมือกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม พิจารณาเปิดพื้นที่ตาม พ.ร.บ.แร่ 2510

4. มหาสารคาม
วันที่ 17 ก.ค. 2548 บริษัทไทยสารคาม อะโกร โปแตช จำกัด ยื่นขออาชญาบัตรพิเศษสำรวจแร่โปแทช ในท้องที่ ต.หนองเม็ก และ ต.บ่อพาน อ.นาเชือก จ.มหาสารคาม 2 แปลงเนื้อที่ 20,000 ไร่ ล่าสุดเมื่อประมาณ 5-6 ปีที่ผ่านมา มีการขุดสำรวจหลายบ่อเก็บตัวอย่างแล้วเขียนหาประโยชน์ได้แจ้งว่าจะดำเนินการต่อหรือไม่อย่างไรขณะนี้ชาวบ้านในพื้นที่ส่วนใหญ่ยังไม่ทราบเรื่องว่าจะมีเหมืองแร่โปแทช

5. สกลนคร
ปี 2519-2520 กรมทรัพยากรธรณีจะสำรวจแร่ที่ อ.วานรนิวาส อ.พรรณานิคม อ.สว่างแดนดิน จ.สกลนคร พบแร่โพแทชชนิด Carnallite และ Sylvite วันที่ 16 พ.ค. 2547 บริษัท โซน่า พริ้งค์คาโป้ แชนแนล (ประเทศไทย) จำกัด ได้ยื่นขออาชญาบัตรพิเศษเพื่อสำรวจแร่โปแทชใน อ.วานรนิวาส จ.สกลนคร 12 แปลง เนื้อที่ 120,000 ไร่ ปัจจุบันโครงการยังชะงักงันอยู่ยังไม่มีการขุดลึก เพราะมีแรงต้านจากชาวบ้าน และ อย.ก.ในพื้นที่ ซึ่งมองว่ายังไม่มีการประชาสัมพันธ์ที่ยังเป็นที่มา โดยเฉพาะที่ ต.อินทร์แปลง อ.วานรนิวาส ส่วนแกนนำต่อต้านในพื้นที่นักข่าวร่วมเคลื่อนไหวกันแกนนำต้านเหมืองโปแทชในอุดรธานี

1. นครราชสีมา
วันที่ 13 พ.ค. 2548 บริษัท เหมืองไทยสินทรัพย์ จำกัด ยื่นขออาชญาบัตรพิเศษสำรวจในพื้นที่ อ.คง อ.บัวใหญ่ อ.บ้านเหลื่อม อ.ขามสะแกแสง จ.นครราชสีมา 28 แปลง เนื้อที่ 280,000 ไร่ ล่าสุดอยู่ระหว่างกระทรวงอุตสาหกรรมขอความร่วมมือกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม พิจารณาเปิดพื้นที่ตาม พ.ร.บ.แร่ 2510

2. นครราชสีมา
วันที่ 12 ก.ค. 2548 บริษัทขอนแก่น (1997) จำกัด ยื่นขออาชญาบัตรพิเศษสำรวจในพื้นที่ ต.คำชะอี อ.บัวใหญ่ จ.นครราชสีมา 3 แปลง เนื้อที่ 30,000 ไร่ อยู่ระหว่างกระทรวงอุตสาหกรรมขอความร่วมมือกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม พิจารณาเปิดพื้นที่ตาม พ.ร.บ.แร่ 2510

6. ชัยภูมิ
วันที่ 28 ต.ค. 2547 บริษัทเหมืองแร่โปแตชอาเซียนจำกัด (APMC) ยื่นขออนุญาตเปิดโครงการในเขตท้องที่ ต.บ้านศาล ต.บ้านเพชร และ ต.ห้วยทะเล อ.บ้านเหลื่อมของจ.ชัยภูมิ จำนวน 1 แปลง เนื้อที่จำนวน 9,708 ไร่ และช่วงหลังได้ขออนุญาตเปิดพื้นที่ครอบคลุมทั้งหมด 40,000 ไร่ ล่าสุดโครงการจะเข้ามาตั้งแต่ปี 2549 เนื่องจากบริษัทมีปัญหาเรื่องภาวะการเงิน โดยได้ขอยุติจากธนาคารออมสิน 20 ล้านบาทและใช้หมดแล้ว จึงชะลอโครงการแต่โครงการนี้แม้ว่าจะถูกปลุกก็ยังมีพื้นที่ที่เข้าสู่เออีซี เนื่องจากมีการส่งสัญญาณจากทางการแล้วว่า จะปลุกให้มีการทำเหมืองแร่ เพื่อเตรียมรองรับรถไฟทางคู่ เพื่อขนส่งสินค้าในแถบอาเซียน ซึ่งถ้ากฎหมายอาเซียนลงนามได้ กฎหมายท้องถิ่นก็ไม่มีควาหมายอะไร

7. อุดรธานี
เริ่มสำรวจปี 2534 แล้วเสร็จไปแล้ว และเริ่มทำอย่างจริงจังเมื่อ 10 กว่าปีแล้ว โดยบริษัท เอเชีย แปซิฟิค โปแตช คอร์ปอเรชั่น จำกัด (เอพีพีซี) ขอสัมปทานทำเหมืองใต้ดินแหล่งอุดรใต้ 22,437 ไร่ ต.โนนสูง ต.หนองไฟ อ.เมือง ต.ห้วยสามคอก ต.นาบ่วงกอก อ.ประจักษ์ศิลปาคม และแหล่งอุดรเหนือกว่า 52,000 ไร่ ในเขตเทศบาลนครอุดรธานี อ.เมือง อ.หนองหาน และ กิ่งอ.ประจักษ์ศิลปาคม รวม 74,437 ไร่ ซึ่งปัจจุบัน บริษัท อีคิวไทย คิวลิออปเมท จำกัด (มหาชน) ได้เข้ามาซื้อกิจการดำเนินโครงการอยู่แต่ยังไม่ใช้ชื่อเดิมคือเอพีพีซี และพยายามเร่งรัดขั้นตอนการขุดบ่อน้ำบาดาลเพื่อขุดแร่และโรงงานแต่งแร่ ล่าสุดเมื่อปี 55 ทางเอพีพีซีอ้างว่ามีการทำประชาคมแล้วชาวบ้านไม่คัดค้าน ได้นำไปยื่นขอประทานบัตร แต่ชาวบ้านกลุ่มคัดค้านบอกว่าเป็นการทำประชาคมแบบลับๆ ล่อๆ ชัยภูมิไม่จริง ทำผิดขั้นตอนจึงไม่ร้องศาลปกครอง เมื่อต้นเดือน พ.ค.ที่ผ่านมา เรียกร้องให้ยกเลิกการทำประชาคม ส่วนพื้นที่ที่เตรียมไว้ทำเหมืองใต้ดินทั้งหมดตั้งแต่ปี 53 ซึ่งปัจจุบันยังเป็นที่มา ไม่มีใครก่อสร้างได้

หมายเหตุ : รวมพื้นที่ทั้งหมดจะมีประชากรประมาณ 654,145 ไร่ ซึ่งส่วนใหญ่เป็นชาวนาและพื้นที่เกษตรกรรม